

Zagrożenia asymetryczne i ich wpływ na współczesne konflikty na przykładzie Ukrainy

Aleksander Ksawery Olech

05.12.2019

Artykuł w skrócie:

- Współcześnie rosyjska strategia jest syntezą wykorzystywania nowoczesnych środków wojny hybrydowej i informacyjnej oraz klasycznie rozumianych metod prowadzenia działań wojennych.
- Należy dążyć do rozpoznania obecnych i potencjalnych przyszłych zagrożeń asymetrycznych, celem ich skutecznego neutralizowania na poziomie narodowym i międzynarodowym.
- Stosunkowo nowa forma zagrożenia, jaką jest konflikt Ukrainy z Federacją Rosyjską, który dotychczas nie miał cech wojny regularnej, wskazał na potrzebę weryfikacji zdolności organizacji międzynarodowych do reagowania na pojawiające się niebezpieczeństwa.
- Należy wykorzystać współczesną sytuację w środowisku bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej do analizy i udoskonalenia strategii bezpieczeństwa narodowego Polski.

Wstęp

Analiza wszelkich zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego winna rozpocząć się od uświadomienia sobie faktu, iż konflikty są konsekwencją racjonalnych decyzji polityków. Wojna oraz sposoby jej realizacji są narzędziami, które ewoluują wraz z kształtowaniem się nowego ładu międzynarodowego. Idąc za słowami klasyka i teoretyka „*wojna jest tylko dalszym ciągiem polityki prowadzonej innymi środkami*”¹. **Wojna naszych czasów zawiera szereg nowych sposobów prowadzenia działań militarnych, wobec tego nieodłącznie związane są z nimi nowe zagrożenia, które należy rozpoznawać, dążąc do ich eliminacji.** Szczególnie okres od aneksji Krymu w 2014 roku wzbudził ogromne zainteresowanie wśród zachodnich ekspertów oraz teoretyków wojskowych, gdyż pojawiło się wiele opracowań dotyczących nie tylko działań wojennych, ale także strategii bezpieczeństwa poszczególnych państw względem pojawiających się zagrożeń asymetrycznych.

Rozważania dotyczące hybrydowości konfliktu rosyjsko-ukraińskiego oraz ewolucji niekonwencjonalnych działań wojennych mają bardzo obszerny charakter. Obejmują bowiem elementy wykorzystania środków militarnych tj. klasycznie rozumianej wojny oraz niekonwencjonalnych, miękkich metod jakimi jest wojna informacyjna, propaganda czy też oddziaływanie na świadomość społeczeństwa na rzecz manipulacji i realizacji celów politycznych. **W zasadzie zagrożenia asymetryczne można przenieść na każdy dotychczasowy konflikt w historii świata, gdyż są nieodłączną częścią rywalizacji**

¹ C. Clausewitz, *O wojnie*, s.11

o dominację. Należy jednak podkreślić, że zagrożenia tego typu wymagają redefinicji wojny pojmowanej w klasycznym ujęciu, a także dostosowania narodowych polityk bezpieczeństwa w celu ich zwalczania lub minimalizacji wpływu na struktury wewnętrzne. Ponadto hybrydowość zagrożeń jest także ważną częścią rozwijania międzynarodowej współpracy na rzecz bezpieczeństwa, choćby w ramach takich sojuszy jak Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego.

Ewolucja zagrożeń asymetrycznych

Procesy zachodzące w nowej rzeczywistości XXI wieku pozwalają na wyciągnięcie oczywistego wniosku, iż ład międzynarodowy, którego tworzenia się jesteśmy świadkami, cechuje się nieznanymi dotąd zagrożeniami, a klasycznie rozumiane działania wojenne powoli odchodzą w przeszłość². Analizę współczesnych zagrożeń asymetrycznych należałoby rozpocząć od obecnego pojmowania terminu bezpieczeństwa w kontekście kształtującego się ładu międzynarodowego. **Obecnie odchodzi się od definicji bezpieczeństwa postrzeganej tylko jako element sfery militarnej, na rzecz miękkiemu wymiaru tego zjawiska. Aktualnie uwzględnia się w tej terminologii m.in. wymiar kulturowy, religijny, społeczny, ekologiczny, humanitarny oraz technologiczny.** Zatem współczesne pojmowanie bezpieczeństwa jest wielowymiarowe, a przez to obejmuje wiele nowych zjawisk wpływających na jego charakter oraz postrzeganie w środowisku międzynarodowym³.

Asymetryczność zagrożeń, w omawianym ujęciu, pierwotnie dotyczyła zagrożeń militarnych, ale obecnie z tym zjawiskiem możemy mieć do czynienia zarówno w przypadku wykorzystania przez przeciwnika metod niestandardowych oraz w sytuacji, gdy dokona on przełomu technologicznego, który rewolucjonizuje dotychczasowe możliwości bojowe⁴. W kontekście konfliktu na Ukrainie wiążą się one głównie z pojęciem wojny hybrydowej, rozumianej jako współlistnienie klasycznych oraz nowych metod wojennych⁵. Oznacza to w rzeczywistości zastosowanie siłowych metod prowadzenia wojny z jednoczesną walką o świadomość społeczeństwa, propagandą, wojną informacyjną oraz wykorzystaniem działań cybernetycznych, jednakże z ciągłą groźbą użycia najnowszych systemów walki (np. rakiet dalekiego zasięgu) lub broni masowego rażenia⁶.

² T. Dziubek, *Obronność państwa a zagrożenia asymetryczne*, [w:] *Nowe zagrożenia bezpieczeństwa. Wyzwania XXI wieku*, red. K. Hennig, Kraków 2015, s. 15

³ M. Madej, *Terroryzm i inne zagrożenia asymetryczne w świetle współczesnego pojmowania bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego – próba teoretycznej konceptualizacji*, [w:] *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2005, s. 490-492

⁴ T. Dziubek, *Obronność państwa...*, w: *Nowe zagrożenia...*, red. K. Hennig, op. cit., s. 17

⁵ A. Gruszczak, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, [w:] *Asymetria i Hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, red. W. Sokała, B. Zapła, Warszawa 2011, s. 11

⁶ T. Kubaczyk, *Wojna hybrydowa – (czy) nowy typ konfliktu zbrojnego we współczesnym świecie*, [w:] *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, red. B. Pacek, J. A. Grochocka, Piotrków Trybunalski, 2017, s. 24

W ogólnym ujęciu, zagrożeń jest wiele więcej, ale oprócz tych najbardziej znanych tj. broni masowego i broni radiologicznej, należałoby wyróżnić te mniej popularne takie jak broń antysatelitarna, umożliwiającą zwalczanie sztucznych satelitów Ziemi, broń obezwładniającą, której celem jest wyłączenie przeciwnika z walki bez uśmiercania, broń psychotroniczną oddziałującą na psychikę i fizjologię ludzi, broń etniczną oraz broń geofizyczną, której celem jest zakłócanie warunków geofizycznych środowiska poprzez wywieranie wpływu na klimat, warstwę ozonową oraz prowadząc do katastrof naturalnych⁷. **Należy jednak zaznaczyć, że opis ten jest nieskończony i niepełny, z uwagi na stały rozwój narzędzi do prowadzenia konfliktu, tak samo jak mogą być niespójne definicje zagrożeń asymetrycznych i hybrydowych.**

Jak już wcześniej podkreślono, w działaniach asymetrycznych szczególne znaczenie ma walka informacyjna, która jest spowodowana dynamicznym wzrostem rozwoju technologii informacyjnych, a w tym cybernetycznej przestrzeni bojowej⁸. Jest to o tyle jedno z największych wyzwań w ramach prowadzenia konfliktu, że jest coraz trudniejszą formą działań do wykrycia, uderzając bezpośrednio w społeczeństwa nieświadome oddziaływania na nich takich zjawisk⁹. Walka informacyjna obejmuje współcześnie: manipulację informacją, szerzenie propagandy, nieautoryzowane korzystanie z zasobów informacyjnych, bomby logiczne, blokowanie systemów łączności oraz fałszowanie informacji i wykorzystywanie tzw. fabryk trolli.

Oprócz powyższych, wśród zagrożeń asymetrycznych wyróżnia się także terroryzm międzynarodowy (w tym cyberterroryzm), transnarodową przestępczość zorganizowaną oraz działalność obcych służb. Takie zestawienie, na czele z wojną informacyjną¹⁰, jest najbardziej ogólne, jednakże wskazuje na te najbardziej niebezpieczne zagrożenia w środowisku bezpieczeństwa. Analiza zagrożeń asymetrycznych, w sensie teoretycznym, powinna się jednak sprowadzać do szerszego postrzegania tego zjawiska na rzecz określenia współczesnych metod prowadzenia wojny. Jest to ważne nie tylko dla realizowania operacji ofensywnych, ale także dla wzmacniania potencjału defensywnego państwa.

Ukraina jako obszar działań asymetrycznych Rosji

Konflikt rosyjsko – ukraiński ma przede wszystkim charakter międzynarodowy. **Jest to jedno z kluczowych wydarzeń w ostatnich latach mające wpływ na relację wszystkich państw z Federacją Rosyjską¹¹ – w zależności od tego czy mają one pozytywny czy negatywny charakter.** Pokaz siły na wschodzie Ukrainy, który przerodził się w trwający

⁷ Ibidem, s. 46-48

⁸ Ibidem, s. 17

⁹ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia...*, op. cit., s. 42

¹⁰ M. Madej, *Terroryzm i inne zagrożenia...*, w: *Porządek międzynarodowy...*, red. R. Kuźniar, op. cit. s. 502

¹¹ J. Olchowski, *Konflikt rosyjsko-ukraiński w kontekście rywalizacji Rosji z Zachodem*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017, s. 153

ponad 6 lat konflikt, jest głównym powodem do niepokoju dla większości państw NATO oraz sprawia, że na nowo rozgorzała globalna rywalizacja. Ponadto, w ujęciu międzynarodowym, tym razem w „zimnej wojnie XXI wieku”, poza USA i Rosją, biorą udział coraz silniejsze Chiny, a swój potencjał manifestuje także Francja oraz Turcja.

Trzeba zaznaczyć, że Rosja nie akceptowała w żaden sposób masowych protestów na Ukrainie, głównie w Kijowie, gdyż jej celem jest wewnątrzpaństwowa eskalacja konfliktu. Dlatego też zmiany, które nastąpiły po odejściu od władzy prezydenta Janukowycza, zostały wykorzystane przez Moskwę. Przyczyną tak dynamicznej reakcji – zajęcia Krymu, mogła być obawa Federacji Rosyjskiej, że Ukraina dołączy do Unii Europejskiej oraz do Traktatu Północnoatlantyckiego¹², co było faktycznie rozważane na początku 2014 roku. Jednocześnie w tym czasie na Ukrainie brak było całkowitej i niezachwianej woli rządu, w tym determinacji do przeprowadzenia kluczowych zmian wewnątrzustrojowych¹³, aby ukończyć proces prozachodniej integracji. **Wydaje się, że kryzys na Ukrainie spowodował odroczenie, być może na kilkadziesiąt lat, możliwości dołączenia do struktur międzynarodowych, które odcięłyby Kijów od Moskwy¹⁴.**

Dotychczas żadne szeroko zakrojone, a przede wszystkim choć trochę skuteczne działania w obronie Krymu, nie zostały podjęte. Jakikolwiek próby lub idee zostały w zasadzie wygaszone już na samym początku konfliktu, kiedy ówczesnie pełniący obowiązki prezydenta Oleg Turczynow przyznał 12 marca 2014 roku, że Ukraina nie zaangażuje się w konflikt na Krymie¹⁵. Mogło to wynikać przede wszystkim z nowatorskiego zastosowania koncepcji taktycznej przez Federację Rosyjską, która miała świadomość, że Ukraina nie jest gotowa na otwartą wojnę, oraz ze względu na fakt, iż ukraiński rząd chciał rozwiązać konflikt pokojowo, co miało przybliżyć go do wzmocnienia stosunków z zachodem. Według ocen ukraińskich ekspertów w działaniach zbrojnych wzięło wówczas udział około 20-25 tysięcy rosyjskich żołnierzy¹⁶. 17 marca 2014 roku, za sprawą działań Federacji Rosyjskiej, Krym stał się niepodległy, a dzień później włączono go do terytorium Rosji¹⁷.

Trzeba wskazać, że Ukraina przeżywa ogromny kryzys tożsamości. Pojawiające się zagrożenia nie wynikają tylko z działalności Władimira Putina oraz Federacji Rosyjskiej. Problemem jest sytuacja wewnątrz kraju, która jest nieprzerwanie niestabilna od 1991 roku,

¹² A. Olech, *Determinants for the international security: membership of Ukraine in NATO*, *International Relations Review*, 6/2019, s. 45-53

¹³ M. Gołda-Sobczak, *Krym jako przedmiot sporu ukraińsko-rosyjskiego*, Poznań 2016, s. 183-184

¹⁴ N. Byszof, *Konflikt na Ukrainie, wyzwanie czy zagrożenie dla współpracy z Unią Europejską?* [w:] *Bezpieczeństwo subregionu Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście konfliktu na Ukrainie*, red. T. Kubaczyk, M. Żyła, Warszawa 2016, s. 214

¹⁵ The Telegraph, *Ukraine president Oleksander Turchynov refuses to bow to 'Kremlin scenario' in Crimea*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10691612/Ukraine-president-Oleksander-Turchynov-refuses-to-bow-to-Kremlin-scenario-in-Crimea.html>, (26.10.2019)

¹⁶ M. Kalb, *Imperialna gra – Putin, Ukraina i nowa zimna wojna*, Kraków 2017, s. 192-193

¹⁷ M. Gołda-Sobczak, *Krym jako przedmiot...*, op. cit., s. 186-187

kiedy to Ukraina ogłosiła niepodległość. Przez lata starano się podjąć działania na rzecz wyrwania się spod strefy wpływów i pozostałości po ZSRR m.in. poprzez działania Leonida Krawczuka i Leonida Kuczmy. Następnie, kiedy wydawało się, że zarówno Wiktor Juszczenko i Julia Tymoszenko odmienią los, ponownie idee upadły. Próbował Wiktor Janukowycz, przyjmując dyskurs prorosyjski, a następnie Petro Poroszenko ukierunkowując się na Europę Zachodnią¹⁸. Oba rządy upadły. Obecnie Ukraina, prowadzona przez Wołodymyra Zeleńskiego, utrzymuje kurs prozachodni, ale stara się nawiązać poprawne relacje z Federacją Rosyjską – m.in. poprzez Format Normandzki¹⁹ – celem uspokojenia sytuacji w kraju. **Rodzi się zatem pytanie czy jest to możliwe, aby w końcu odmienić sytuację w kraju, skoro od blisko 30 lat jest ona bardzo niestabilna.** Aneksja Krymu oraz konflikt w Donbasie spowodowały destabilizację całego systemu administracji oraz systemu bezpieczeństwa narodowego, czego skutkiem będzie długotrwała próba odbudowy stabilności państwa. Tak uformowana nowa rzeczywistość, która podburzyła fundamenty państwa jako całości, dodatkowo utrudni wszelkie próby wzmocnienia struktur obronnych oraz odzyskania tożsamości narodowej na Ukrainie.

Dla ukraińskich władz trwający konflikt na wschodzie kraju oraz przyłączenie Krymu do Rosji stanowi ogromne zagrożenie. Niestabilna sytuacja wewnętrzna oraz stały wpływ działalności propagandowej ukierunkowanej na osłabienie rządu, prowadzi do impotencji w rekonstrukcji samostanowiącej Ukrainy oraz w ramach nawiązywania transnarodowych sojuszy, które mogłyby wzmocnić pozycję Kijowa na arenie międzynarodowej. Konflikt na terytorium Ukrainy, określany jako wojna hybrydowa²⁰ czy też rozwój nowych zagrożeń asymetrycznych, trwa nieprzerwanie od kwietnia 2014 roku²¹. Co więcej, nie wydaje się, aby sytuacja ustabilizowała się w ciągu następnych kilku lat, ze względu na stałe zagrożenie, o różnej formie i natężeniu, ze strony Federacji Rosyjskiej²².

Nowa forma zagrożenia, jaką jest konflikt hybrydowy Ukrainy z Federacją Rosyjską, który dotychczas nie miał cech wojny regularnej, wskazał na potrzebę weryfikacji zdolności państw do reagowania na niebezpieczeństwa. Wiąże się to przede wszystkim z działaniami rządów, wydajnością systemów obronnych, a także współpracą międzynarodową na rzecz bezpieczeństwa. **W tym przypadku kluczowym jest postrzegać obecną sytuację na Ukrainie przez pryzmat zarówno wyzwań militarnych jak i niemilitarnych**²³. Głównym

¹⁸ M. Kalb, *Imperialna gra...*, op.cit., s. 221

¹⁹ H. Kostanyan, S. Meister, *Ukraine, Russia and the EU Breaking the deadlock in the Minsk proces*, No. 423, 2016, s. 1-12

²⁰ NATO, *NATO's response to hybrid threats*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm, (28.10.2019)

²¹ M. Gołda-Sobczak, *Krym jako przedmiot...*, op. cit., s. 251-253

²² Debata naukowa na międzynarodowym wydarzeniu - Międzynarodowa Konferencja Naukowa Dynamics of Change in International Relations, 16.09.2019, Wydział Stosunków Międzynarodowych Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki

²³ O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie*, Kraków 2017, s. 31-32

czynnikami na którzy należy zwrócić uwagę jest zaangażowanie podmiotów niepaństwowych w wywołanie konfliktu wewnątrz państwa²⁴. Określa się, iż takie działania mają 3 etapy:

- Działania na rzecz wywołania niestabilności w państwie atakowanym.
- Oddziaływanie w celu pozbawienia państwa obleganego możliwości do samostanowienia.
- Wpływ na zmianę władzy w państwie, celem kontroli rządu²⁵.

Ukraina jest współcześnie elementem rozgrywki geopolitycznej (w kontekście polityki i bezpieczeństwa). Świadomość pojawiających się zagrożeń asymetrycznych, a tym samym intensyfikacja globalnych zmagania, które znajdują ujście w kryzysie ukraińskim oraz syryjskim, wskazuje na potrzebę właściwej reakcji. Wartym odnotowania jest, że buforem tych przedsięwzięć nie mogą być media, które zatraciły swój obiektywizm. **Dochodzi do zmagania pomiędzy prorosyjską i proeuropejską mentalnością dotyczącą konfliktu na Ukrainie** oraz pomiędzy prokurdyjską, proturecką, prorosyjską i proamerykańską (po wycofaniu się amerykańskich wojsk)²⁶ ideą zakończenia wielopłaszczyznowej wojny w Syrii²⁷.

Współczesna sytuacja Ukrainy pokazuje, że nie istnieje już optymistyczna wizja pokoju, która zostałaby oparta na procesie budowania tożsamości narodowej i państwowej²⁸. W tym kontekście należałoby w ramach międzynarodowych, stanowczych i spójnych wysiłków usankcjonować działania jednych państw wobec innych, celem określenia na nowo suwerenności i bezpieczeństwa międzynarodowego. Głównym celem powinno być stworzenie warunków do niezależnego stanowienia Ukrainy.

Kryzys ukraiński uwydatnił z całą mocą słabość Unii Europejskiej w kontekście dynamizmu zmian w stosunkach międzynarodowych. Doszło do redefinicji bezpieczeństwa europejskiego z powodu stagnacji w działaniach multilateralnych z Rosją²⁹. Ujawnił także znaczne rozbieżności pomiędzy członkami organizacji międzynarodowych oraz ich prawdziwe cele polityczne, ze względu na fakt, że obecnie dalej nie ma konsensusu w sprawie ukraińskiej, przez co brak jest długofalowych i skutecznych rozwiązań³⁰. Cień na obecną politykę UE rzucała także sytuacja Macedonii Północnej oraz Albanii, ze względu na ich wieloletnie starania o dołączenie do wspólnoty, które były

²⁴ W. Baluk, M. Doroszko, *Wojna hybrydowa Rosji na wschodzie Ukrainy w kontekście współczesnych stosunków międzynarodowych*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017, s. 13

²⁵ O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa...*, op.cit., s. 34

²⁶ D. Sanger, *Trump Followed His Gut on Syria. Calamity Came Fast*, New York Times, (14.10.2019)

²⁷ K. Surdyk, *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa 2017, s. 146

²⁸ R. Kupiecki, *Konflikt zbrojny na Ukrainie, a bezpieczeństwo europejskie*, Zeszyty naukowe AON 2015, nr 3, s. 9-10

²⁹ J. Olchowski, *Konflikt rosyjsko-ukraiński...*, [w:] *Wojna hybrydowa*, red. W. Baluk, M. Doroszko, op. cit., s. 166

³⁰ K. Surdyk, *Konflikt ukraiński...*, op. cit., s. 176, 190

odrzuć, pomimo spełnienia wielu warunków dotyczących akcesji³¹. Demonstruje to niestabilność w prowadzeniu polityki zewnętrznej przez Unię Europejską, a tym samym wskazuje na jej słabość w kontekście pojawiających się zagrożeń. W takim ujęciu nie wydaje się, aby wspólnota była jeszcze zainteresowana członkostwem Ukrainy, zwłaszcza w trakcie zmagania ze skutkami Brexitu.

Konflikt hybrydowy czyli naturalna rywalizacja międzynarodowa

Ukraina pozostaje obecnie w strefie wpływów państw Unii Europejskiej oraz Rosji, gdzie jednocześnie zachodzą zmiany granic, zmiany państwowe, zmiany ustrojowe, a także próby izolowania Kijowa od org. międzynarodowych. Wydaje się, że brak bezpieczeństwa wewnątrz państwa, a tym samym zagrożenie dla suwerenności (polityczne, gospodarcze, wojskowe) **wskazują na konflikt interesów na linii Rosja – Ukraina – Zachód**. Dotyczy to ukraińskiej swobody do rozwoju, stałej gotowości militarnej, a także kreuje swoiste ryzyko ewentualnego konfliktu na linii Wschód – Zachód³². Trzeba odnotować, że ten stan rzeczy nie zmienia się w zasadzie od zakończenia II wojny światowej, kiedy to utrzymywała się w Europie Wschodniej radziecka strefa wpływów. Obecnie jest to kolejna forma przeobrażonej zależności Ukrainy od Federacji Rosyjskiej.

Rozwijający się konflikt na terytorium Ukrainy miał również wpływ na podjęcie działań przez Stany Zjednoczone Ameryki. Przykładem takich aktywności jest przede wszystkim zwiększenie liczby żołnierzy na wschodniej flance NATO³³. Głównym celem podjęcia takich działań była chęć pokazania Federacji Rosyjskiej, że Sojusz pozostaje solidarny z Państwami Bałtyckimi. Zakładano, że taka forma demonstracji nie doprowadzi do eskalacji konfliktu ukraińskiego na inne państwa, a tym samym pozwoli członkom NATO na reorganizację i utworzenie nowej strategii obronnej, w przypadku agresji Rosji³⁴. Brano pod uwagę możliwość powtórzenia podobnego scenariusza w innych państwach, jak wówczas, kiedy to doszło do konfliktu rosyjsko-gruzińskiego w 2008 roku³⁵, gdy Gruzja została pozbawiona szansy akcesji do Traktatu Północnoatlantyckiego³⁶.

Obecnie tylko Stany Zjednoczone mają możliwość zaplanowania i przeprowadzenia operacji wojskowej nowego typu. Polegałaby ona na zaangażowaniu większości członków

³¹ E. Kietlińska, *France Resists EU Accession Talks With North Macedonia and Albania*, The Epoch Times, (18.10.2019)

³² J. Stańczyk, *Kres Zimnej Wojny*, Toruń 2004, s. 81 – 110

³³ J. Vandiver, *US tanks and troops headed to Lithuania for lengthy deployment*, Stars and Stripes. 25.09.2019. L. Baldor, *Officials: US to send about 1,000 more troops to Poland*, Military Times, 11.06.2019. Warsaw Institute, *More NATO Troops in Estonia*, Baltic Monitor (27.04.2019).

³⁴ B. Panek, *Rosyjska wojna hybrydowa na Ukrainie i zaangażowanie militarne w Syrii*, [w:] *Świat wobec wyzwań i zagrożeń w drugiej dekadzie XXI wieku*, red. B. Panek, R. Stawicki, Warszawa 2018, s. 45-46

³⁵ J. Nichol, *Russia-Georgia conflict in august 2008: context and implications for U.S. Interests*, Congressional Research Service, 2009

³⁶ *NATO: Refleksja na sześćdziesięciolecie*, „Rocznik strategiczny” 2008/09, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Scholar, Warszawa 2009, s. 159

sojuszu NATO (także tych, którzy mogliby nie popierać danego działania – np. Francja, Niemcy oraz Turcja), a tym samym zapewnienie samowystarczalności i niezależności poprzez wykorzystanie m.in. zasobów energii, żywności, uzbrojenia oraz znacznej liczby żołnierzy. Skumulowane siły połączone pozwoliłyby na zdecydowaną reakcję w przypadku pojawienia się znacznego zagrożenia ze strony Rosji³⁷.

Z drugiej strony, **konflikt asymetryczny pozwala na uniknięcie otwartej wojny, a tym samym negatywnie oddziaływać na inne państwo, złudnie zacierając dysproporcje w różnicy sił konwencjonalnych**. Nowa forma wojny i umiejętność wywierania szkodliwych wpływów, które będą oddziaływać na całe państwo, jest z pewnością jedną z najskuteczniejszych metod prowadzenia konfliktu, gdyż atakowany podmiot nie może efektywnie reagować³⁸.

Analizując możliwe scenariusze rozwoju konfliktu na linii Ukraina – Rosja oraz NATO – Rosja, warto wziąć pod uwagę prowadzenie działań nieregularnych przez Federację Rosyjską, w tym rozrost zagrożeń asymetrycznych. Jak wskazuje L. Sykulski **wyjątkowo aktualna wydaje się być koncepcja wojen bazujących na ruchach buntowniczych**³⁹. Opierają się one przede wszystkim na braku formalnego wypowiedzenia wojny oraz unikaniu oficjalnego angażowania się państwa w działania wojenne⁴⁰. W takim ujęciu dochodzi do zaniku w postrzeganiu różnic pomiędzy okresem pokoju i wojny. Wojna hybrydowa, wojna buntownicza⁴¹, konflikt narodowowyzwoleńczy⁴², ruchy separatystyczne, wojna nieliniowa, wojna kontrolowanego chaosu⁴³, wszystkie te działania mogą zostać zdefiniowane jako forma walki, która wyróżnia się brakiem określonej linii frontu, narodzeniem się nowych – niezależnych grup bojowych, wzrostem roli wojsk i służb specjalnych, militaryzacją społeczeństwa, zmianą w funkcjonowaniu mediów (np. dezinformacja, fake news)⁴⁴ określaną jako wojna informacyjna⁴⁵, terror⁴⁶, a także działalność terrorystyczna⁴⁷. Wówczas niezwykle

³⁷ K. Surdyk, *Konflikt ukraiński...*, op. cit., s. 158

³⁸ W. Baluk, M. Doroszko, *Wojna hybrydowa...*, [w:] *Wojna hybrydowa...*, red. W. Baluk, M. Doroszko, op. cit., s. 23

³⁹ L. Sykulski, *Rosyjska geopolityka a wojna informacyjna*, Warszawa 2019, s. 80-81

⁴⁰ Więcej na temat terminu wojna: J. M. G. van der Dennen, *On war: concepts, definitions, research data - a short literature review and bibliography*, UNESCO Yearbook on Peace and Conflict Studies 1980, Greenwood Press, 1981, s. 128-189

⁴¹ L. Sykulski, *Rosyjska geopolityka...*, op. cit., s. 80-81

⁴² M. Marcinko, *Bojownicy o wolność czy terroryści?: członkowie ruchów narodowowyzwoleńczych w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego*, Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego 1/2010, s. 205-224

⁴³ O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa...*, op.cit., s. 33

⁴⁴ P. Muncaster, *Russian Fake News Targeted Ukraine Elections*, Info Security, 2019

⁴⁵ Określana także jako walka informacyjna

⁴⁶ L. Sykulski, *Rosyjska geopolityka...*, op. cit., s. 81-82

⁴⁷ A. Olech, *Terroryzm na Ukrainie a stanowisko, wizja i rozwiązania republiki francuskiej*, [w:] *Cyberbezpieczeństwo w polskich realiach*, red. G. Skrobotowicz, Lublin 2019, s. 119-122

trudno zweryfikować co jest państwowe, a co niepaństwowe oraz wskazać na działania formalne i nieformalne⁴⁸.

Konflikt na Ukrainie jest w zasadzie formą wojny, w której główną rolę odgrywają osoby określane jako separatyści⁴⁹. Sposób podejmowania działań w wojnie hybrydowej jest bardzo zdecydowany, a jednocześnie nie pozwala na klarowną ocenę, co jest działaniem wojskowym, a co cywilnym. Jest to swego rodzaju unicestwienie władzy państwa atakowanego poprzez sabotaż, terroryzm, korupcje i wyniszczenie kapitału. W zasadzie społeczeństwo (wspierające separatystów) może stać się armią, która ma możliwość do wykorzystania swoich zdolności do skrzywdzenia przeciwnika na wszystkich poziomach – m.in. militarnym, gospodarczym, informacyjnym i politycznym⁵⁰.

Dodatkowo warto zaznaczyć, że **koszty prowadzenia nieregularnych działań, określanych jako wojna hybrydowa, są zdecydowanie niższe niż wojny tradycyjnej. Ponadto podmiot atakujący nie jest narażony (przynajmniej nie całkowicie) na zdecydowaną reakcję społeczności międzynarodowej**⁵¹. Konflikt hybrydowy na Ukrainie powinien zwrócić uwagę zachodniej społeczności międzynarodowej, gdyż właśnie od tego zależy w dużej mierze ewolucja sytuacji w państwach z obszaru poradzieckiego. Dopuszczenie do rozwoju enklaw separatystycznych, jak ma to miejsce w Mołdawii, Gruzji i Azerbejdżanie, będzie stanowić poważny problem do współpracy i stworzenia wspólnej przestrzeni bezpieczeństwa z państwami z sojuszu NATO i UE⁵². Utrzymująca się niepewność w kontekście przyszłych działań Moskwy, stanowi z pewnością zagrożenie o charakterze asymetrycznym. Przede wszystkim w kontekście kolejnych działań podejmowanych na szkodę Ukrainy, już z terytorium Krymu lub na rzecz przejęcia kolejnych terytoriów, które były kiedyś pod panowaniem ZSRR⁵³. Konflikt ukraiński jest wielowymiarowym kryzysem, na który składają się działania podmiotów narodowych i ponadnarodowych, których celem jest realizacja interesów politycznych i gospodarczych Kremla.

Zakończenie

Mnogość zagrożeń asymetrycznych zmusza do refleksji nad trwającymi konfliktami na świecie oraz prowadzi do konkluzji, że **współczesne niekonwencjonalne metody często są większym zagrożeniem dla bezpieczeństwa, aniżeli klasyczne metody prowadzenia działań wojennych**. Jednocześnie szerokie spektrum zagrożeń daje szansę na prognozowanie

⁴⁸ W. Baluk, M. Doroszko, *Wojna hybrydowa...*, [w:] *Wojna hybrydowa...*, red. W. Baluk, M. Doroszko, op. cit., s. 17

⁴⁹ I. Katchanovski, *The separatist war in Donbas: a violent break-up of Ukraine*, Volume 17, 2016 - Issue 4: *Ukraine in Crisis*, s. 473-489

⁵⁰ O. Wasiuta, S. Wasiuta, *Wojna hybrydowa...*, op.cit., s. 102

⁵¹ L. Sykuliski, *Rosyjska geopolityka...*, op. cit., s. 82

⁵² W. Baluk, *Perspektywa pokojowego zakończenia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017, s. 258

⁵³ M. Gołda-Sobczak, *Krym jako przedmiot...*, op. cit., s. 186-187.

oraz pozwala redefinicję wojny (nowej) generacji. Opis współczesnych oraz przyszłych konfliktów, ujęty m.in. przez Gierasimowa, zmusza wszystkich aktorów międzynarodowych do udziału w starciu o wiedzę dotyczącą kształtowania się nowych sposobów walki. Wydaje się, że obecnie niekwestionowanym liderem w tej dziedzinie jest Federacja Rosyjska, której działania na Ukrainie ukazały zdecydowaną przewagę w tym obszarze. Taki obrót zdarzeń obliguje inne mocarstwa do redefinicji polityki bezpieczeństwa oraz przyjęcia nowej perspektywy na realizację swoich strategii w kluczowych regionach na świecie.

Poddanie w niekwestionowaną wątpliwość systemu bezpieczeństwa euroatlantyckiego w kontekście konfliktu asymetrycznego na Ukrainie, ustanawia nowy schemat odpowiedzialności międzynarodowej. Wymaga przede wszystkim analizy prawa międzynarodowego oraz nowe usankcjonowanie działań państw w sferze militarnej. Należy budować świadomość, iż nie ma przyzwolenia na nieusankcjonowane działania oraz ingerencję któregokolwiek państwa w suwerenność innego podmiotu.

Rozwój zagrożeń asymetrycznych oraz powstawanie nowoczesnych form i technik walki może spowodować coraz mniejszą kontrolę oraz niemożność zapobiegania działaniom niekonwencjonalnym. Siła z jaką uderza hybryda metod, klasycznie rozumianych oraz tych definiowanych jako nieregularne, powoduje destabilizację atakowanego podmiotu w każdej sferze funkcjonowania państwa. Nie jest to już tylko naruszenie suwerenności terytorium oraz niezliczone statystyki poległych. **Jest to wielowymiarowa anarchizacja całego systemu bezpieczeństwa państwa, administracji, świadomości ludzkiej, sfery ekonomicznej, ekologicznej, technologicznej, przy wykorzystaniu wszystkich narzędzi i metod potencjału bojowego oraz tzw. soft power.**

Ewolucja zagrożeń asymetrycznych jest zjawiskiem szczególnie zauważalnym w procesie rozwoju nowych technologii, zwłaszcza w sferze militarnej. Ponadto klasycznym działaniom wojennym coraz częściej będą towarzyszyć wcześniejsze długotrwałe działania uprzedzające, realizowane w okresie stabilizacji i pokoju. Wobec tego, kluczowe jest analizowanie rozwoju zagrożeń o charakterze asymetrycznym, a także prognozowanie ich możliwego wpływu na struktury wewnętrzne państwa. **Należy zatem skorzystać z doświadczeń innych państw** (zarówno tych będących ofiarami oraz tych atakujących), celem wzmocnienia narodowego potencjału Polski w dziedzinie bezpieczeństwa.

Bibliografia

Baluk W., *Perspektywa pokojowego zakończenia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017

Baluk W., Doroszko M., *Wojna hybrydowa Rosji na wschodzie Ukrainy w kontekście współczesnych stosunków międzynarodowych*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017

Byszof N., *Konflikt na Ukrainie, wyzwanie czy zagrożenie dla współpracy z Unią Europejską?* [w:] *Bezpieczeństwo subregionu Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście konfliktu na Ukrainie*, red. T. Kubaczyk, M. Żyła, Warszawa 2016

Clausewitz C., *O wojnie*

Dziubek T., *Obronność państwa a zagrożenia asymetryczne*, [w:] *Nowe zagrożenia bezpieczeństwa. Wyzwania XXI wieku*, red. K. Hennig, Kraków 2015

Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003

Gołda-Sobczak M., *Krym jako przedmiot sporu ukraińsko-rosyjskiego*, Poznań 2016

Gruszczak A., *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, [w:] *Asymetria i Hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, red. W. Sokała, B. Zapała, Warszawa 2011

Kalb M., *Imperialna gra – Putin, Ukraina i nowa zimna wojna*, Kraków 2017

Katchanovski I., *The separatist war in Donbas: a violent break-up of Ukraine*, Volume 17, 2016 - Issue 4: Ukraine in Crisis

Kietlinska E., *France Resists EU Accession Talks With North Macedonia and Albania*, The Epoch Times, (18.10.2019)

Kostanyan H., Meister S., *Ukraine, Russia and the EU Breaking the deadlock in the Minsk proces*, No. 423, 2016

Kubaczyk T., *Wojna hybrydowa – (czy) nowy typ konfliktu zbrojnego we współczesnym świecie*, [w:] *Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, red. B. Pacek, J. A. Grochocka, Piotrków Trybunalski, 2017

Kupiecki R., *Konflikt zbrojny na Ukrainie, a bezpieczeństwo europejskie*, Zeszyty naukowe AON 2015, nr 3

Madej M., *Terroryzm i inne zagrożenia asymetryczne w świetle współczesnego pojmowania bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego – próba teoretycznej konceptualizacji*, [w:] *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2005

Marcinko M., *Bojownicy o wolność czy terroryści?: członkowie ruchów narodowowyzwoleńczych w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego*, Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego 1/2010

Muncaster P., *Russian Fake News Targeted Ukraine Elections*, Info Security, 2019
NATO, *NATO's response to hybrid threats*,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm, (28.10.2019)

NATO: Refleksja na sześćdziesięciolecie, „Rocznik strategiczny” 2008/09, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Scholar, Warszawa 2009

Nichol J., *Russia-Georgia conflict in august 2008: context and implications for U.S. Interests*, Congressional Research Service, 2009

Olchowski J., *Konflikt rosyjsko-ukraiński w kontekście rywalizacji Rosji z Zachodem*, [w:] *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, red. W. Baluk, M. Doroszko, Lublin 2017

Olech A., *Determinants for the international security: membership of Ukraine in NATO*, International Relations Review, 6/2019

Olech A., *Terroryzm na Ukrainie a stanowisko, wizja i rozwiązania republiki francuskiej*, [w:] *Cyberbezpieczeństwo w polskich realiach*, red. G. Skrobotowicz, Lublin 2019

Panek B., *Rosyjska wojna hybrydowa na Ukrainie i zaangażowanie militarne w Syrii*, [w:] *Świat wobec wyzwań i zagrożeń w drugiej dekadzie XXI wieku*, red. B. Panek, R. Stawicki, Warszawa 2018

Sanger D., *Trump Followed His Gut on Syria. Calamity Came Fast*, New York Times, (14.10.2019)

Stańczyk J., *Kres Zimnej Wojny*, Toruń 2004

Surdyk K., *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa 2017

Sykulski L., *Rosyjska geopolityka a wojna informacyjna*, Warszawa 2019

The Telegraph, *Ukraine president Oleksander Turchynov refuses to bow to 'Kremlin scenario' in Crimea*,
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10691612/Ukraine-president-Oleksander-Turchynov-refuses-to-bow-to-Kremlin-scenario-in-Crimea.html>, (26.10.2019)

Vandiver J., *US tanks and troops headed to Lithuania for lengthy deployment*, Stars and Stripes. 25.09.2019.

L. Baldor, *Officials: US to send about 1,000 more troops to Poland*, Military Times, 11.06.2019. Warsaw Institute, *More NATO Troops in Estonia*, Baltic Monitor

Wasiuta O., Wasiuta S., *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie*, Kraków 2017

O AUTORZE

Aleksander Ksawery Olech. Dyrektor Programu Bezpieczeństwa Europejskiego w Instytucie Nowej Europy. Specjalista z zakresu bezpieczeństwa i relacji międzynarodowych. Doktorant nauk o bezpieczeństwie na Akademii Sztuki Wojennej. Doświadczenie badawcze zdobywał m.in. na Université Jean Moulin III w Lyonie, Instytucie Stosunków Międzynarodowych w Pradze oraz Instytucie Wspierania Pokoju i Zarządzania Konfliktami w Wiedniu. Stypendysta OSCE & UNODA Peace and Security oraz Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego. Jego główne zainteresowania badawcze to terroryzm, międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa w Europie Wschodniej oraz rola NATO i UE w środowisku zagrożeń hybrydowych.

Sfinansowano przez Narodowy
Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze
środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich na lata
2018 – 2030

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.